

فرمانده معظم کل قوا: فضای مجازی بدون اختیار ما، دارد مدیریت می‌شود و عوامل مسلط بین‌المللی در این فضا به‌شدت فعال‌اند. نمی‌شود مردم‌مان را در این فضا، بی‌پناه رها کنیم. (بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) ۱۳۹۹/۰۶/۰۲)

مقاله پژوهشی: تبیین رابطه تهدیدهای آمریکا با ابعاد اجتماعی - سیاسی

تشکیل دهنده قدرت ملی جمهوری اسلامی ایران

[20.1001.1.17351723.1401.20.79.3.3](https://doi.org/10.17351/20.1401.20.79.3.3)

محسن رستمی^۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۱۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۰۲

چکیده

با پیروزی انقلاب اسلامی در ایران و بروز تغییرات اساسی در سیاست خارجی ایران، میان جمهوری اسلامی ایران و آمریکا اختلافات اساسی ایجاد شد و قدرت ملی ج.ا.ایران هدف تهدیدهای آمریکا قرار گرفت. با وجود فراز و فرودهای روابط میان ایران و آمریکا، این تهدیدها علیه قدرت ملی ج.ا.ایران همچنان تداوم دارد و بر ابعاد اجتماعی و سیاسی قدرت ملی سایه افکنده است. هدف این پژوهش تبیین رابطه تهدید آمریکا با ابعاد اجتماعی - سیاسی تشکیل دهنده قدرت ملی جمهوری اسلامی ایران است. به همین جهت در این پژوهش، نسبت تهدیدهای آمریکا با ابعاد اجتماعی - سیاسی قدرت ملی مطالعه شده و اثرپذیرترین مؤلفه‌ها از تهدیدهای آمریکا شناسایی شده‌اند. پژوهش حاضر از نظر هدف در زمره پژوهش‌های کاربردی قرار دارد و از لحاظ ماهیت و روش، توصیفی و تحلیلی و شیوه گردآوری اطلاعات به صورت "آمیخته" است که با به‌کارگیری روش‌های دلفی، فوکوس گروپ و با نرم‌افزار MICMAC، مؤلفه‌های تأثیرپذیر از تهدیدهای آمریکا شناسایی و تحلیل شدند. یعنی مؤلفه‌هایی که بیشترین اثرپذیری را از تهدیدهای آمریکا دارند به ترتیب اهمیت اولویت‌بندی می‌شود؛ سپس با روش (focus group) در جامعه آماری به تعداد ۲۱ نفر نسبت به چگونگی اثرگذاری این مؤلفه‌ها بر یکدیگر بحث شد تا اثرگذارترین و اثرپذیرترین ابعاد اجتماعی - سیاسی قدرت ملی که از تهدیدهای آمریکا بیشترین اثرپذیری را می‌گیرند شناخته شوند که این امر با کمک نرم‌افزار MicMac ارائه الگوی نظری انجام گرفت. هم چنین ابزار گردآوری داده‌ها در روش تحقیق دلفی از طریق طراحی و تکمیل پرسشنامه، و در روش بحث متمرکز مصاحبه عمیق و بهره‌گیری از تکنیک‌های تشکیل گروه کانونی بوده است. بر اساس یافته‌های پژوهش، چهار مؤلفه ثبات سیاسی، همبستگی ملت و حکومت، رفاه اجتماعی، رضایت عمومی بیشترین اثرپذیری را از تهدیدهای آمریکا دارند.

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که در میان این مؤلفه‌ها، دو مؤلفه رضایت عمومی و همبستگی ملت و حکومت بیشترین اثرگذاری را بر دیگر مؤلفه‌ها داشته و دو مؤلفه وجهه بین‌المللی ج.ا.ایران و اعتماد سیاسی، بیشترین اثرپذیری را از دیگر مؤلفه‌ها داشته است.

۱. استادیار و عضو هیات علمی دانشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی - نویسنده مسئول -

واژگان کلیدی: ایران، آمریکا، تهدید، قدرت ملی، ابعاد اجتماعی-سیاسی

مقدمه

تهدیدهای آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی، با وجود فراز و فرودهایی که داشته، یک اصل ثابت در سیاست خارجی آمریکا بوده است. این تهدیدها در غالب تحریم‌های اقتصادی، نظامی، سیاسی و ... قدرت ملی جمهوری اسلامی ایران را هدف قرار داده است. قدرت ملی به مجموعه توانایی‌های مادی و معنوی گفته می‌شود که در قلمرو یک واحد جغرافیایی-سیاسی به نام کشور یا دولت وجود دارد. به‌طور طبیعی، نظام جمهوری اسلامی باید برای دفاع از قدرت ملی خود در برابر تهدیدهای آمریکا برنامه داشته باشد تا آن‌ها را خنثی کند. آن‌گونه که مقام معظم رهبری فرمودند: «نظام سیاسی آمریکا ادعای مسائل حیاتی را در مورد جمهوری اسلامی ایران دارد؛ یعنی می‌گوید شما امکانات دفاعی‌تان را کنار بگذارید، شما اقتدار منطقه‌ای‌تان را کنار بگذارید، شما قدرت ملی‌تان را کنار بگذارید. خوب این‌ها که نمی‌شود؛ انسانی که باشرف است و علاقمند به حفظ مصالح کشور است که زیر بار این حرف‌ها نمی‌رود». همچنین ایشان در مناسبت دیگری فرموده بودند: «اقتدار ملی برای یک کشور، حفظ‌کننده هویت او، مایه عزت او و وسیله رسیدن به آرمان‌هاست. در سایه اقتدار ملی است که مردم می‌توانند به قدر استعدادشان و با شکوفایی این استعدادها، تلاش خودشان را مبذول کنند بنابراین همه باید تلاش کنند که اقتدار ملی را تجلی بخشند». بنابراین برای تقویت اقتدار ملی و پایداری خود در برابر تهدیدهای آمریکا، نیازمند مطالعه این تهدیدها و چگونگی اثرگذاری آن بر قدرت ملی کشورمان هستیم تا به راهبردهایی در جهت خنثی‌سازی آن‌ها برسیم. موضوع‌های راهبردی به لحاظ گستردگی و کاربرد آن در حوزه‌های مختلف علمی، مورد توجه و استقبال اندیشمندان قرار گرفته است. از جمله موضوع‌های راهبردی که به دلیل تداوم و گستردگی تحریم‌های آمریکا باید مورد توجه بیشتر قرار بگیرد، راهبردهای دفاعی

۱. بیانات مقام معظم رهبری در سخنرانی تلویزیونی به مناسبت عید قربان در ۱۰ مرداد سال ۱۳۹۹

۲. پیام نوروزی مقام معظم رهبری به مناسبت حلول سال ۱۳۸۰

در جهت حفاظت از مؤلفه‌های قدرت ملی ج.ا.ایران است تا امکان بی‌اثر کردن تهدیدهای آمریکا بیش از پیش فراهم شود.

۱. کلیات

۱-۱. بیان مسئله

«ثبات و امنیت هر کشوری تابعی از قدرت ملی آن است. قدرت ملی تنها از طریق نیروی نظامی قدرتمند و تجهیزات نظامی پیشرفته به دست نمی‌آید بلکه انسجام و توسعه همه‌جانبه قدرت در همه زمینه‌های فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی نیز در تقویت قدرت ملی اهمیت دارد. امروزه قدرت نرم به اندازه قدرت سخت از اهمیت بالایی برخوردار است و دشمنان پس از ناامیدی از ضربه به قدرت سخت جمهوری اسلامی، قدرت نرم آن را از روش‌های مختلف هدف قرار داده‌اند.» جمهوری اسلامی ایران از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی تاکنون به صورت دائم در معرض تهدیدهای مختلف، به ویژه تهدیدهایی که قدرت نرم ایران را تضعیف کند، از جانب آمریکا قرار داشته است. این امر تا به امروز نیز تداوم داشته است و با وجود اعتراف دولت آمریکا مبنی بر شکست سیاست فشار حداکثری در برابر مقاومت ملت ایران، به دلیل اختلاف‌های عمیق و بی‌اعتمادی طولانی مدت میان این دو کشور، تهدیدهای ایالات متحده علیه دولت جمهوری اسلامی به روش‌های مختلف می‌تواند تداوم یابد و ابعاد این تهدیدها باید مورد توجه قرار گیرد. با این حال، میزان و چگونگی اثرگذاری تهدیدهای آمریکا بر ابعاد قدرت ملی جمهوری اسلامی ایران به ویژه ابعاد اجتماعی و سیاسی قدرت ملی، در سال‌های اخیر به صورت دقیق موشکافی نشده است. مطالعه اثرهای تهدیدهای مختلف آمریکا شامل تهدیدهای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی آمریکا بر قدرت ملی امری است که به صورت مرتب نیاز به توجه دارد و بررسی اثرهای این قبیل تهدیدها باید روزآمد باشد تا سیاستگذاری مناسب در نسبت با تهدیدها صورت پذیرد. در این میان، ابعاد سیاسی و اجتماعی قدرت ملی از جمله ابعاد تعیین‌کننده‌ای است که نقشی اساسی در ظهور و بروز

اقتدار ملی دارد. بنابراین برای فهم میزان اثرگذاری تهدیدهای آمریکا بر ابعاد اجتماعی - سیاسی قدرت ملی، استخراج این مؤلفه‌ها ضروری بوده و فهم چگونگی اثرگذاری تهدیدهای آمریکا بر این مؤلفه‌ها می‌تواند به مقاوم‌سازی جامعه در برابر این تهدیدها کمک کند. به همین جهت در این پژوهش محقق تلاش می‌کند با دسته‌بندی و فهم ابعاد اجتماعی - سیاسی تشکیل دهنده قدرت ملی جمهوری اسلامی ایران، در گام نخست به توصیف و درک منسجمی از آن‌ها نایل آید و پس از آن میزان اثرپذیری مؤلفه‌های مذکور از تهدیدهای آمریکا تبیین گردد. در این پژوهش مبنای مطالعه مؤلفه‌ها، میزان اثرپذیری آن‌ها از تهدیدهای آمریکاست. به عبارت دیگر مؤلفه‌هایی مورد مطالعه قرار می‌گیرد که بیشترین اثرپذیری از تهدیدهای آمریکا دارد. با انجام این پژوهش، محقق به این پرسش پاسخ خواهد داد که کدام ابعاد اجتماعی - سیاسی قدرت ملی بیشتر تحت تأثیر تهدیدهای آمریکا قرار می‌گیرد و این تهدیدها بر چه شاخص‌هایی آسیب وارد می‌کند. همچنین در این پژوهش، چگونگی اثرپذیری این مؤلفه‌ها بر یکدیگر مطالعه شده و راهبردهایی جهت حفاظت از مؤلفه‌هایی که بیشترین آسیب‌پذیری از تهدیدهای آمریکا و اثرپذیری بر دیگر مؤلفه‌ها را دارند ارائه خواهد شد.

۲-۱. اهمیت و ضرورت تحقیق

در باب اهمیت پژوهش می‌توان گفت؛

۱. دسته‌بندی مؤلفه‌های تشکیل دهنده قدرت ملی از آن جهت اهمیت دارد که می‌تواند به اتخاذ سیاست‌های بهتر، برنامه‌ریزی مناسب‌تر، اقدام‌های تبلیغاتی و رسانه‌ای اثربخش‌تر سازمان‌های امنیتی و دفاعی کمک نماید.

۲. با فهم دقیق ابعاد اجتماعی - سیاسی و میزان اثرپذیری آن‌ها از تهدیدهای آمریکا، می‌توان ضمن اتخاذ سیاست‌های مناسب، تاب‌آوری جامعه ایران در برابر این تهدیدها را افزایش داد.

۳. با شناسایی اثرپذیرترین ابعاد اجتماعی - سیاسی قدرت ملی از تهدیدهای آمریکا و فهم چگونگی اثرگذاری این مؤلفه‌ها بر یکدیگر، می‌توان مؤلفه‌های راهبردی تری که در تقویت قدرت ملی اثرگذار هستند و آسیب‌پذیری بیشتری از تهدیدهای آمریکا دارند را شناسایی کرد و برای حفظ آن‌ها راهبردهایی را ارائه کرد.

۴. این پژوهش می‌تواند به شناخت و افزایش اثرگذاری مؤلفه‌ها در سیاست خارجی کمک کند.

۵. آنچه که بر اهمیت و کاربرد این روش تحقیق افزوده است، نقش آن در ترکیب و یکپارچه سازی پژوهش‌هایی است که به صورت انفرادی و پراکنده انجام گرفته است.

موارد زیر دلایلی بر ضرورت انجام این تحقیق است؛

۱. افزایش تحریم‌های اقتصادی اعمال شده بر کشور در سال‌های اخیر، در کنار تشدید تبلیغ‌های رسانه‌های غربی علیه جمهوری اسلامی ایران به منظور اثرگذاری بر افکار عمومی از طریق شبکه‌های اجتماعی، زمینه آسیب‌پذیری بیشتر کشور را فراهم کرده است، که نشانگر ضرورت زمانی انجام این پژوهش است.

۲. ایمن‌سازی کشور از تهدیدهای آمریکا یکی از راهبردهای اساسی در سیاست‌های کلی جمهوری اسلامی است که در بیان‌های مقام معظم رهبری نیز بارها تکرار شده است. شناسایی مؤلفه‌هایی که بیشترین اثرپذیری را از این تهدیدها دارند می‌تواند به این امر در راستای سیاست‌های کلی نظام کمک نماید.

۳. در صورت عدم شناخت این مؤلفه‌ها و رابطه‌ای که با تهدیدهای آمریکا برقرار می‌کند، ممکن است سیاست‌ها و رویکردهایی که در مواجهه با اقدام‌های خصمانه ایالات متحده طراحی می‌شود مورد پذیرش نبوده و شاهد نوعی رویگردانی جامعه ایران از سیاست خارجی نظام جمهوری اسلامی و مقابله در برابر ایالات متحده باشیم.

۳-۱. پیشینه تحقیق

در این بخش، در مجموع ۱۹ پایان‌نامه و مقاله مرتبط با موضوع تحقیق از منابع اطلاعاتی متنوع از جمله سامانه نشریات دانشگاه و پژوهشگاه دفاع ملی، کتابخانه دانشگاه دفاع ملی و سایت ensani.ir استخراج شده است که در ادامه به چند مورد اشاره می‌شود:

الف) پایان‌نامه‌های مرتبط

ردیف	نویسنده	سال	نام اثر	محل انتشار	سؤال پژوهش	نتایج پژوهش
۱	کامران کرمی‌چمه	۱۳۹۲	تأثیر قدرت نرم آمریکا بر امنیت ملی جمهوری اسلام ایران	دانشگاه جامع امام حسین (ع)	نویسنده در این پژوهش به این پرسش پاسخ داده است که قدرت نرم آمریکا بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران چه تأثیری داشته است.	نویسنده نتیجه گرفته است که قدرت نرم آمریکا بر ابعاد سیاسی، اقتصادی و نظامی ج.ا.ایران تأثیر دارد. لذا نوع تعامل منطقه‌ای ایرا مهم است و اعتمادسازی متقابل با کشورهای منطقه، بازدارندگی سیاسی و کسب اعتبار و وجهه مثبت بین‌المللی برای تقویت اقتدار ملی در برابر قدرت نرم آمریکا مهم است.
۲	محمد مهدی کشاورز	۱۳۹۲	تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر اقتصاد، فرهنگ و قدرت ملی ج.ا.ایران از نگاه مردم تهران	دانشگاه جامع امام حسین (ع)	این پژوهش به بررسی عوامل مرتبط با نگرش شهروندان تهرانی درباره تحریم‌های بین‌المللی و منافع ملی ج.ا.ایران پرداخته است.	نویسنده نتیجه گرفته است که رضایتمندی و اعتماد به رسانه‌ها، نگرش سیاسی و سرمایه اجتماعی، رابطه معناداری با نگرش شهروندان تهرانی درباره تأثیر تحریم‌ها بر منافع ملی داشته است.

ب) مقالات علمی-پژوهشی مرتبط

ردیف	نویسنده	سال	محل انتشار	نام اثر	سؤال پژوهش	نتایج پژوهش
۱	حسین مختاری هشی	۱۳۹۴	فصلنامه بین‌المللی ژئوپلیتیک	تأثیر تحریم‌های بین‌المللی بر عوامل قدرت ملی؛ با تأکید بر تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل بر علیه ج.ا.ایران	نویسنده در تلاش است تا تأثیر تحریم‌های شورای امنیت بر علیه ایران را بر عوامل قدرت ملی مورد مطالعه قرار دهد.	نویسنده در این مقاله به این نتیجه رسیده است که بسته به انواع تحریم از نظر موضوعی و جامعیت تحریم‌ها، مبانی، زیرساخت‌ها و عوامل قدرت ملی کشور هدف تحت فشار قرار می‌گیرد و اگرچه در ظاهر میزان این فشارها به اندازه جنگ نیست، ولی آثار زیانبار آن حتی می‌تواند از جنگ نیز فراتر رود، چرا که همه عوامل قدرت ملی اعم از اقتصاد، محیط زیست، سیاست، علوم و فناوری، اجتماع، فرهنگ، بخش نظامی و... کشور را به صورت هدفمند تحلیل می‌برد.
۲	تخشید و عموزاده	۱۳۹۴	فصلنامه جستارهای سیاسی معاصر	تحریم اقتصادی، اثرگذاری ذهنی و کنش سیاسی: نمونه مورد دانشجویان دانشگاه تهران	در این پژوهش به این سؤال پرداخته شده است که ارزیابی دانشجویان از میزان اثرگذاری تحریم‌های ایالات متحده آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران چه تأثیری بر سطح رفتار و نوع تقاضای سیاسی آنان داشته است.	پژوهشگران نتیجه گرفته‌اند که هرچه افراد اثرگذاری تحریم‌ها را بیشتر دانسته‌اند، سطح رفتار سیاسی‌شان افزایش پیدا کرده است و مطالبات مدنی‌تری داشته‌اند که پژوهشگران علت این امر را در جامعه آماری مورد مطالعه ارزیابی کرده‌اند و به همین خاطر پیشنهاد کرده‌اند که جامعه آماری این کار را افزایش دهند.

۴-۱. سوال تحقیق

رابطه بین تهدیدهای آمریکا بر ابعاد اجتماعی- سیاسی قدرت ملی جمهوری اسلامی

ایران چگونه است؟

۵-۱. هدف تحقیق

تبیین رابطه تهدیدهای آمریکا با ابعاد اجتماعی - سیاسی تشکیل دهنده قدرت ملی جمهوری اسلامی ایران

۶-۱. روش شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف در زمره پژوهش‌های کاربردی قرار دارد و از لحاظ ماهیت و روش، تلفیقی از روش‌های توصیفی - تحلیلی و استفاده از روش‌های کمی و کیفی است. پس شیوه گردآوری اطلاعات آن به صورت اسنادی، توصیفی و رویکرد پژوهش نیز به صورت «آمیخته از نوع اکتشافی» خواهد بود که در آن در ابتدا پژوهش‌های موجود، ابعاد اجتماعی - سیاسی قدرت ملی از طریق مطالعه اسنادی شناسایی و دسته‌بندی شده و پس از آن با بهره‌گیری از روش کمی «دلفی» مؤلفه‌هایی که بیشترین اثرپذیری را از تهدیدهای آمریکا دارند به ترتیب اهمیت اولویت‌بندی می‌شود؛ سپس با روش (focus group) در جامعه آماری متخصص به تعداد ۲۱ نفر نسبت به چگونگی اثرگذاری این مؤلفه‌ها بر یکدیگر بحث شد تا اثرگذارترین و اثرپذیرترین ابعاد اجتماعی - سیاسی قدرت ملی که از تهدیدهای آمریکا بیشترین اثرپذیری را می‌گیرند شناخته شود که این امر با کمک نرم‌افزار MicMac که ابزاری برای تبدیل داده‌های کیفی به داده‌های کمی است، ارایه الگوی نظری انجام گرفت. هم‌چنین ابزارگردآوری داده‌ها در روش تحقیق دلفی از طریق طراحی و تکمیل پرسشنامه، و در روش بحث متمرکز مصاحبه عمیق و بهره‌گیری از روش‌های تشکیل گروه کانونی بوده است. در همین راستا در روش دلفی و در جامعه آماری ۴۰ نفر (با ویژگی تجربه در امر روابط بین‌الملل، دارای مدرک دکترای علوم سیاسی، دارای حداقل ۱۰ مقاله علمی پژوهشی و ۵ کتاب مرتبط، مدیران و فرماندهان راهبردی کشور، متخصص در میزهای آمریکا) و تا حد اشباع و توان محقق. پرسشنامه مشتمل بر ۷۷ مؤلفه (بر اساس نتایج بررسی‌های اسنادی در بخش‌های قبلی پژوهش) تدوین گردید و آزمون پرسشنامه برای انتخاب واژگان مناسب در قالب مطالعه آزمایشی در گروه پنج نفره انجام

پذیرفت. پس از آن، پرسشنامه دور اول بر اساس مقیاس طیف لیکرت و بر اساس شاخص‌های ترتیبی، به صورت فیزیکی (کاغذی) در اختیار اعضای پانل دلفی قرار گرفت. همچنین در روش بحث متمرکز، پس از شناسایی عوامل، به منظور ارزیابی اثر متغیرها بر مؤلفه‌ها، پرسشنامه خبره‌سنجی بر اساس طیف لیکرت در پنج سطح بی‌تأثیر (۱) و کم (۲) و متوسط (۳) و زیاد (۴) و خیلی زیاد (۵) با میانگین امتیاز قابل قبول ۳ برای هر سؤال تنظیم گردید تا در قالب بحث گروهی متمرکز، مهم‌ترین مؤلفه‌هایی که تحت تأثیر تهدیدهای آمریکا قرار می‌گیرند شناسایی شود. بنابراین مؤلفه‌های به دست آمده از مطالعه کتابخانه‌ای، در اختیار گروه خبرگی (Focus Group) قرار گرفته و به شکل بحث جمعی در گروه کانونی، اثر هر یک از متغیرهای تهدیدهای آمریکا بر این مؤلفه‌ها مورد بحث و ارزیابی قرار گرفت. یافته‌های به دست آمده از بحث گروهی، در قالب تحلیل ساختاری با بهره‌گیری از نرم افزار میک مک تجزیه و تحلیل گردید تا مؤلفه‌های راهبردی شناسایی شده و برای حفاظت از این مؤلفه‌ها در برابر تهدیدهای آمریکا، راهبردهایی ارائه می‌شود.

۲. ادبیات و مبانی نظری تحقیق

۲-۱. تعریف قدرت ملی

قدرت وقتی در قالب یک جامعه با ملت نگریسته شود و برآیندی از توانایی‌های مادی و معنوی آن ملت محسوب شود، جنبه‌ای ملی پیدا می‌کند. (افتخاری، ۱۳۸۵: ۲۰۲) به عبارت دقیق‌تر، مجموعه انسان‌هایی که یک ملت را تشکیل داده‌اند که در قالب یک کشور سازمان سیاسی پیدا کرده‌اند از قدرتی بهره‌مندند که از نیروی ترکیب شده آنها حاصل می‌شود و می‌توان آن را قدرت ملی آن ملت یا کشور قلمداد کرد. (حافظنیا و دیگران، ۱۳۷۸: ۵). تعریف مؤسسه رند از قدرت ملی عبارت از ظرفیت و قابلیت یک کشور برای تعقیب اهداف راهبردی خود از طریق سیاست‌های هدفمند است. این نگرش دو بعد مجزا ولی مربوط به هم ظرفیت را نشان می‌دهد:

۱. ظرفیت خارجی که شامل موقعیت یک کشور در تأثیرگذاری بر محیط بین‌الملل به وسیله ظرفیت‌های سیاسی و اقتصادی می‌باشد.
۲. بعد داخلی که شامل پتانسیل کشور در تبدیل منابع جامعه به دانش قابل اجرایی می‌باشد که بهترین فناوری غیرنظامی و نظامی را تولید می‌کند (walker, 2017: 12).

۲-۲. رویکردهای قدرت ملی

در این قسمت به رویکردهای قدرت ملی در قالب رئالیسم، ایده‌آلیسم، نئورئالیسم، نئولیبرال، انتقادی و اسلامی پرداخته می‌شود.

۱) رویکرد رئالیستی

به اعتقاد مورگنتا کشورها در سیاست داخلی و بین‌المللی خود به دنبال حفظ قدرت، افزایش قدرت یا نمایش قدرت هستند. پیگیری سیاست حفظ قدرت باعث می‌شود کشورها به دنبال سیاست حفظ وضع موجود باشند، در حالی که نتیجه پیگیری سیاست افزایش قدرت، امپریالیسم است که معمولاً کشورها در نتیجه پیروزی، شکست یا ضعف سایر دولت‌ها آن را در پیش می‌گیرند و در نهایت پیگیری سیاست نمایش قدرت با کسب اعتبار از طریق دیپلماسی صورت می‌گیرد. (تریف، ۱۳۸۱: ۱۶۷-۱۶۹). جورج کنان نیز یکی از اندیشمندان بزرگ واقع‌گراست که نقشی بسزایی در ترویج و تبیین این ایده داشته است. کنان مانند دیگر واقع‌گرایان معتقد است انسان دارای سرشتی غیرعقلایی، خودپرست، لجوج و خشونت‌گراست، اما تفاوت او با برخی از آنها این است که سیاست خارجی را انعکاس کامل نظرات مردم نمی‌داند و روابط بین‌الملل را بیش از افراد، متأثر از حکومت‌ها می‌داند. (خلیلی و مرادیان، ۱۳۹۷: ۴۷). در نگاه نظریه‌پردازان واقع‌گرا قدرت ملی در کنار نیروهای نظامی شامل سطح تکنولوژی، جمعیت، منابع طبیعی، عوامل جغرافیایی، شکل حکومت،

رهبری سیاسی، استراتژی و ایدئولوژی نیز می‌شود و هر دو دسته عوامل کمی و کیفی را در بر می‌گیرد (دوثرتی و فالترزگراف، ۱۳۹۶: ۱۴۴-۱۴۵).

۲) رویکرد ایده‌آلیستی

در مقابل رئالیست‌ها که بر منافع ملی هر یک از کشورها تأکید می‌کنند، ایده‌آلیست‌ها منافع ملی کشورها را نافی و ناقض هم نمی‌دانند و بر منافع مشترک انسانی که وجه مشترک منافع ملی کشورها می‌باشد تأکید می‌کنند (نصری، ۱۳۸۳: ۱۳۸-۱۴۰).

آرمان‌گرایان بر این باور هستند که انسان ذاتاً موجودی شرور نیست و با اتکا به عقل انسان و تقدم بخشیدن به آن در چارچوب حقوق و سازمان‌های بین‌المللی می‌توان تحولی اساسی در نظام بین‌الملل ایجاد کرد. (دوثرتی و فالترزگراف، ۱۳۹۶: ۱۴۳-۱۴۵). به باور ایده‌آلیست‌ها تعیین توانایی بالقوه یک کشور در کنترل رفتار و سیاست دولت‌های دیگر بسیار پیچیده‌تر از آن است که صرفاً با جمع جبری توانایی‌های مادی یا عینی کشورها بتوان آن را به دست آورد. در واقع قدرت در عرصه بین‌المللی جمع مکانیکی یک سلسله عوامل مادی مانند جغرافیا، جمعیت، وسعت، ثروت و غیره نیست (روشندل، ۱۳۹۴: ۹۸).

۳) رویکرد نئورئالیستی

از دیدگاه نواقع‌گرایان سیاست بین‌الملل فراتر از حاصل جمع سیاست خارجی کشورها و سایر بازیگران در سیستم است. وقتی سخن از ساختار یا سیستم به میان می‌آید، نحوه آرایش اجزاء و اصل سازمان دهنده و همچنین کارکردهای واحدها اهمیت می‌یابند. بدین ترتیب قدرت کشورها در دیدگاه نواقع‌گرایی بر اساس نحوه توزیع توانایی میان واحدها تعریف می‌شود و همین نحوه توزیع توانایی میان واحدها است که چهره نظام‌های بین‌المللی را تعیین می‌کند. (تریف و دیگران، ۱۳۸۱: ۱۵۵).

۴) رویکرد نولیبرال

از دیدگاه اندیشمندان نولیبرال، سازمان‌های فراملی از یک‌سو از سلطه قدرتی خاص جلوگیری می‌کنند و از سوی دیگر باعث تعدیل آنارشیسم می‌شوند. به عبارت دیگر در

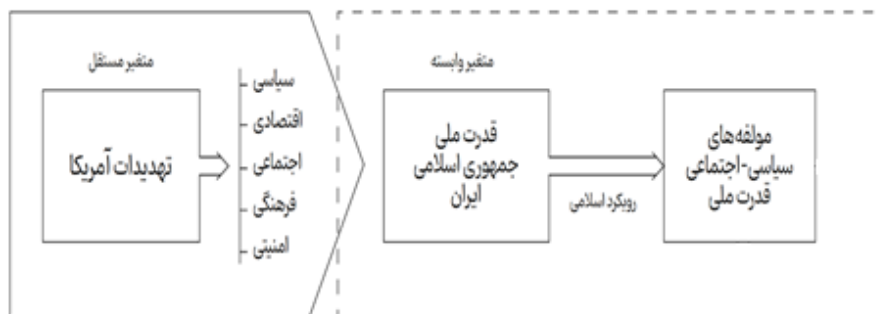
پیشنهاد نولیبرال‌ها هم حاکمیت ملی مورد نظر واقع‌گرایان پاس داشته می‌شود و هم همکاری‌های بین‌المللی در الگویی غیرمرکزگرا محقق می‌گردد (خلیلی و مرادیان، ۱۳۹۷: ۵۱). از نظر این دیدگاه شاخص قدرت و اقتدار ملی یک کشور، میزان توانایی آن در کنترل بازیگران بین‌المللی است؛ به طوری که هر چه سطح تأثیرگذاری یک کشور بر دیگران بیشتر باشد، قدرت و اقتدار ملی آن در نظام بین‌الملل بیشتر خواهد بود (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۹۲: ۱۵).

۵) رویکرد انتقادی

در بین نظریه‌های انتقادی، سازه‌انگاری یکی از مهم‌ترین چالش‌ها را در مقابل نظریه‌های جریان اصلی به خصوص نواقع‌گرایی و نئولیبرالیسم شکل داده است. (رضایی، اسکندی، ۱۳۸۴: ۱۲۲). سازه‌انگاران، بر این باورند که باورها، ارزش‌ها و ایده‌های مشترک دارای ویژگی‌های ساختاری می‌باشند و نفوذ مؤثری بر کنش‌های سیاسی و اجتماعی داشته‌اند. سازه‌انگاران بر خلاف نولیبرال‌ها و نواقع‌گرایان که هر یک به ترتیب بر اهمیت ساختار مادی جهان سرمایه‌داری و ساختارهای مادی موازنه قوا و نظامی تأکید می‌کنند، اعتقاد دارند که ایده‌ها و باورهای مذکور مشترک‌اند که هویت‌ها و منافع بازیگران را شکل می‌دهند و تفسیر بازیگران از محیط اطراف خود را مشخص و تعیین می‌کنند. به همین جهت نوع رفتار بازیگران در مورد هر موضوعی بسته به تعریفی که هر کنشگر یا کشور دارد، متفاوت خواهد بود. (هادیان، ۱۳۸۲: ۴۹). به طور کلی، سازه‌انگاری به عنوان یک رهیافت تلاش دارد تا فهم بهتری از چگونگی انجام اقدامات توسط بازیگران عمده خصوصاً دولت‌ها ارائه کند. بر اساس این هویت‌ها، دولت‌ها منافع ملی‌شان را شکل می‌دهند. در مجموع سازه‌انگاری بیشتر به کنشگران دولتی توجه دارد و کمتر به کنشگران غیردولتی نظر می‌افکند، البته از لحاظ نظری نسبت به وارد ساختن کنشگران غیردولتی بسته نیست (قوام و زرگر، ۱۳۸۷: ۵۱).

چارچوب مفهومی پژوهش

چارچوب مفهومی این پژوهش را می توان به شکل مندرجدر شکل (۱) ترسیم کرد.

شکل ۱- الگوی مفهومی تحقیق

بر اساس این الگو، تهدیدهای آمریکا که در این پژوهش به عنوان متغیر مستقل شناسایی شده‌اند، در ۵ گروه تهدیدهای سیاسی، تهدیدهای اقتصادی، تهدیدهای اجتماعی، تهدیدهای فرهنگی و تهدیدهای امنیتی که از جمله تهدیدهای نرم می‌باشند مطالعه شده و تأثیر آن‌ها بر قدرت ملی جمهوری اسلامی ایران به عنوان متغیر وابسته در این پژوهش هست. اما از آنجایی که ابعاد سیاسی- اجتماعی قدرت ملی در این پژوهش مورد مطالعه قرار گرفته است، مؤلفه‌های این ابعاد با رویکرد اسلامی به قدرت ملی مورد توجه است. به عبارت بهتر، در این پژوهش، ابعاد اجتماعی- سیاسی قدرت ملی با رویکرد اسلامی استخراج شده و تأثیر تهدیدهای ۵ گانه ارائه شده در مدل مفهومی بر این مؤلفه‌ها مطالعه می‌گردد. بر همین اساس، اثر هر یک از این تهدیدهای بر روی هر یک از مؤلفه‌های مورد اشاره به صورت جداگانه از طریق پرسشنامه سنجیده خواهد شد.

۳. یافته‌های تحقیق و تجزیه و تحلیل آن‌ها

بر اساس نتایج به‌دست آمده در دور اول دلفی از مجموع ۷۷ مؤلفه اولیه، از نظر پاسخگویان، ۳۸ مؤلفه بیشترین اثرپذیری را از تهدیدهای آمریکا داشته‌اند. در دور دوم، از اعضای پانل خواسته شد تا مجدد در خصوص ۳۸ متغیر به‌دست آمده اعلام نظر کنند.

همچنین از پاسخ‌دهندگان خواسته شد در صورتی که نظرشان با رتبه‌بندی و مؤلفه‌های به‌دست آمده تطابق ندارد، نسبت به اصلاح و تعدیل نظر خود در دور اول اقدام نمایند. با توجه به این که نتایج به‌دست‌آمده نشان از توافق ۷۲ درصدی پاسخگویان در دور دوم بر روی ۱۲ مؤلفه که بیشترین اثرپذیری از تهدیدهای آمریکا را داشتند، داشت، پنل دلفی پایان یافت و تأثیر انواع تهدیدهای آمریکا بر هر یک از ابعاد اجتماعی - سیاسی قدرت ملی از دید صاحب‌نظران و متخصصان ارزیابی شد که در نهایت ۱۲ متغیر اصلی پژوهش بر اساس نتایج و سطح اتفاق نظر ۷۲ درصدی اعضای پانل در این مرحله تعیین گردید. این متغیرها از دید اعضای پنل بیشترین اثرپذیری را از تهدیدهای آمریکا دارد که به ترتیب میزان اثرپذیری عبارتند از:

جدول ۱- اثرپذیرترین ابعاد اجتماعی - سیاسی قدرت ملی از تهدیدهای آمریکا

ردیف	مؤلفه	تعریف
۱	ثبات سیاسی	در تعریف ثبات سیاسی می‌توان گفت زمانی که یک نظام سیاسی بتواند با وجود فراز و فرودهای سیاسی، شاکله اصلی خود را حفظ کند و دچار دگرگونی‌های بنیادی و فروپاشی نشود، ثبات سیاسی بر این نظام حکم فرماست. (اسکندری، ۱۳۸۴: ۱۲)
۲	رابطه و سطح همبستگی ملت و حکومت	همبستگی میان ملت و حکومت احساس غرور و تعلق عاطفی ملی در میان اعضای جامعه تعریف می‌شود که از جمله شاخص‌های آن احساس غرور و تعهد ملی به معنای حفظ سرزمین و دفاع از کشور، حساسیت نسبت به سرنوشت کشور، وظایف و افتخارات ملی است. حس همبستگی ملی، احساسی است که مفهوم تعیین هویت و وفاداری را در بر دارد، به این ترتیب در حس همبستگی ملی احساس مشترکی میان سرزمین و مردمان مختلف آن به وجود می‌آید بدون آن که آن‌ها از لحاظ فرهنگی و فضایی به هم نزدیک باشند (رستمی، ۱۴۰۰: ۲۲۵).
۳	رفاه اجتماعی	عبارت است از درآمد سرانه، وضعیت درمان، سطح برخورداری از مسکن، سطح برخورداری از آب بهداشتی، ترکیب جمعیت شهری و روستایی، کالری مصرفی، توسعه انسانی. (روشندل، ۱۳۹۴: ۱۶)
۴	رضایت عمومی	باور و رضایت جمعی اعضای درون یک حاکمیت سیاسی به وجود و استمرار نظام یا حاکمیت. رضایت ناشی از عوامل مختلف از جمله حسن انجام وظایف و کارآمدی و جز اینهاست. (روشندل، ۱۳۹۴: ۱۵)

ردیف	مؤلفه	تعریف
۵	توسعه سیاسی	مهم ترین لوازم بی واسطه توسعه سیاسی شامل: سازمان یابی گروه‌ها و نیروهای اجتماعی، آزادی آنها در مشارکت و رقابت سیاسی، وجود سازوکارهای حل منازعه نهادمند در درون ساختار سیاسی، خشونت زدایی از زندگی سیاسی در جهت تقویت ثبات سیاسی، مشروعیت چارچوب‌های نهادی وقانونی برای رقابت و سازش سیاسی و جزء آن، می‌باشد. مشارکت سیاسی جوانان که بزرگترین گروه جمعیتی در کشورهای در حال توسعه و مسوولان اداره جامعه در آینده محسوب می‌شوند، اهمیت خاصی برای توسعه سیاسی و پویایی جامعه دارد. (اسکندری، ۱۳۸۴: ۱۳)
۶	امید اجتماعی	امید اجتماعی برخلاف مفهوم روان‌شناختی امید، به آگاهی فرد در جامعه و جایگاه خود در جامعه اشاره دارد و تصویری کلی از ارتباط عوامل انسانی با کلیت نظام اجتماعی ارائه می‌دهد. پس می‌توان امید اجتماعی را نوعی آگاهی و معرفت از جامعه دانست. در دو رویکرد کارکردگرایی و تضاد امید اجتماعی به ترتیب بر آمال اجتماعی درونی شده از طریق سازوکارهای اجتماعی و همبستگی اجتماعی تأکید دارند. رورتی اولین بار این مفهوم را ابداع کرد. از منظر رورتی امید اجتماعی تلاش و برنامه ریزی و همکاری افراد جامعه برای رسیدن به هدف است خواه موفقیت کسب شود یا نشود. امید اجتماعی ابزار مفهومی است که نشان می‌دهد چگونه می‌توان از وضع کنونی، به شیوهای مسالمت جویانه، به آینده بهتری رسید. امید اجتماعی دارای دو ویژگی اساسی یعنی عمل‌گرایی و تغییرپذیری است و اعتقاد به این است که افراد در تعیین سرنوشت خود نقش دارند. (نصری، ۱۳۸۳: ۹)
۷	مشارکت عمومی	مشارکت عمومی عبارت است از دخالت و درگیر شدن مردم در فراگردهای اقتصادی، سیاسی، فرهنگی که بر سرنوشت آنان اثر می‌گذارد. (نصری، ۱۳۸۳: ۷)
۸	اعتماد به نفس و عزتمندی ملی	اعتماد به نفس و عزت ملی عبارت است از اینکه یک ملت در خود و از خود احساس حقارت نکند. نقطه مقابل احساس عزت، احساس حقارت است؛ یک ملت وقتی به درون خود - به سرمایه‌های خود، به تاریخ خود، به میراث تاریخی خود، به موجودی انسانی و فکری خود - نگاه می‌کند، احساس عزت و غرور کند، احساس حقارت و ذلت نکند. (هادیان، ۱۳۸۲: ۱۷)
۹	اعتماد سیاسی و اجتماعی	اعتماد سیاسی و اجتماعی مجموعه‌ای از نگرش‌های مثبت نسبت به موضوعات سیاسی و اجتماعی است؛ اعتماد سیاسی به طور خاص شامل سه بعد است: اعتماد سیاسی به نظام سیاسی، اعتماد به نهادهای سیاسی و اعتماد به کنگش‌ران سیاسی. اعتماد اجتماعی بر انتظارات، تعهدات اکتسابی و تأیید شده به لحاظ اجتماعی دلالت دارد که افراد به یکدیگر و نسبت به سازمان‌ها و نهادهای مربوط به زندگی اجتماعی‌شان دارند. افزایش اعتماد سیاسی و اجتماعی موجب تعامل بیشتر و بهتر میان مردم و دولت و مشارکت مردم می‌شود. (هادیان، ۱۳۸۳: ۲۷)

ردیف	مؤلفه	تعریف
۱۰	کیفیت زندگی	کیفیت زندگی به عنوان حالتی در نظر گرفته می شود که فرد در آن نسبت به خودش، طبیعت و جامعه احساس درونی دارد. این مفهوم ابتدا در حوزه های بهداشتی، زیست محیطی و بیماری های روانی ایجاد شد اما به مرور و با بسط آن به ابعاد اجتماعی، سیاسی و فرهنگی توسعه اشاره داشت که از اهداف اصلی توسعه منظور گردید. در این راستا شاخص های کیفیت زندگی ابعاد رفاهی، ذهنی و اجتماعی یافتند. (مرادیان، ۱۳۹۷: ۱۴)
۱۱	وجهه بین المللی	مفهوم وجهه بین المللی ناظر به درک و برداشت هر یک از عناصر حاضر در روابط بین الملل از هویت، باورها، منش و رفتارهای دیگران است. در هر رابطه بین المللی، هر یک از طرفین ناگزیر بایستی به نوعی دیدگاه ها، باورها، توانایی ها، انتظارات و اهداف خود را برای دیگری آشکار سازد. کارآیی «وجهه» در روابط سیاسی به تأثیر آن در افزایش یا کاهش میزان هزینه های لازم سیاسی، اقتصادی نظامی برای نیل به اهداف مورد نظر مربوط می شود. در عصر حاضر و با توجه به افزایش تأثیر نقش مردم در روند سیاست بین الملل، و مواجه شدن دولت ها با مخاطبان جدید، تصویر و وجهه بین المللی در میان افکار عمومی به فاکتوری تعیین کننده در افزایش قدرت کشورها تبدیل شده است (مقاله کارویژه دیپلماسی عمومی در تغییر وجهه بین المللی چین) (مرادیان، ۱۳۹۷: ۱۴)
۱۲	سرمایه انسانی	سرمایه انسانی به عنوان دانش، مهارت، خلاقیت و سلامت افراد تعریف می شود. این مفهوم که یکی از انواع سرمایه و از مهم ترین آن هاست به دارایی های غیر فیزیکی و جدایی ناپذیر از افراد اشاره دارد. در دیدگاه مدیریتی به طور کلی می توان گفت که سرمایه سازمانی مجموعه ای منسجم از ویژگی های کیفی تحصیلی، مهارتی و فرهنگی افراد سازمانی است که سبب ایجاد ارزش افزوده برای سازمان گردد؛ اما در تحقیقات اجتماعی در ادغام با مفهوم سلامت به کیفیت کلی جامعه و نیروی انسانی آن اشاره دارد. شاخص سرمایه انسانی بانک جهانی بر سه مؤلفه بقاء، سال های تحصیل و سلامت تأکید دارد اما در شاخص جهانی سرمایه انسانی مجمع جهانی اقتصاد بر آموزش کمی و کیفی، مهارت ها، اشتغال و مشارکت اقتصادی تأکید می شود. (رستمی، ۱۴۰۰: ۲۲۰)

براین اساس، می توان نتیجه گرفت که در میان سایر ابعاد اجتماعی - سیاسی، ثبات سیاسی کشور، همبستگی ملت و حکومت، رفاه اجتماعی و رضایت عمومی مردم بیش از همه می تواند از تهدیدهای آمریکا اثر پذیرد و به همین جهت لازم است تا از این مؤلفه ها محافظت بیشتری صورت پذیرد.

– یافته‌های حاصل از برگزاری جلسات گروه متمرکز^۱

به منظور شناسایی اثرپذیری این مؤلفه‌ها از یکدیگر، جلسات گفتگوی متمرکز برگزار شد تا تأثیر و تأثر هر یک از مؤلفه‌ها به منظور شناسایی مؤلفه‌های راهبردی صورت بگیرد. به این منظور، با برگزاری جلسات بحث گروهی متمرکز، تأثیر هر مؤلفه بر مؤلفه دیگر مورد بحث قرار گرفت و در نهایت از دل این مباحث، در رابطه بین دو مؤلفه اگر این تأثیر ناچیز بود عدد ۰، اگر متوسط بود عدد ۱، اگر زیاد بود عدد ۲ و اگر خیلی زیاد بود عدد ۳، تعلق گرفت. نتایج حاصل از این بحث گروهی به شرح زیر است:

جدول ۲- یافته‌های به‌دست آمده از جلسات بحث گروهی متمرکز

سرمايه انسانی	اعتماد سياسي و اجتماعي	وجهه بين المللي	كيفيت زندگي	اعتماد به نفس و عزت مندي ملي	مشاركت عمومي	اميد اجتماعي	توسعه سياسي	رضاييت عمومي	رفاه اجتماعي	رابطه و سطح همبستگي ملت و حكومت	ثبات سياسي
۲	۲	۳	۲	۲	۱	۲	۲	۲	۱	۳	ثبات سياسي
۲	۳	۲	۱	۲	۲	۲	۲	۳	۱	۰	رابطه و سطح همبستگي ملت و حكومت
۳	۲	۲	۳	۲	۱	۲	۱	۲	۰	۲	رفاه اجتماعي
۲	۳	۳	۱	۲	۲	۲	۲	۰	۱	۳	رضاييت عمومي
۲	۳	۳	۱	۲	۳	۲	۰	۲	۱	۲	توسعه سياسي
۲	۳	۲	۲	۳	۲	۰	۱	۲	۱	۲	اميد اجتماعي
۲	۳	۳	۱	۲	۰	۲	۳	۳	۱	۲	مشاركت عمومي
۲	۲	۲	۱		۲	۳	۲	۲	۱	۲	اعتماد به نفس و عزت مندي ملي
۲	۲	۲	۰	۲	۲	۲	۱	۲	۳	۲	كيفيت زندگي
۲	۲	۰	۲	۳	۱	۲	۱	۲	۱	۱	وجهه بين المللي
۲	۰	۲	۱	۲	۲	۲	۲	۲	۱	۳	اعتماد سياسي و اجتماعي
۰	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۳	۱	۲	۱	سرمايه انسانی

۱) Focus Group

بر اساس این جدول، یافته‌های زیر ارایه می‌گردد:

(۱) مؤلفه‌های سازنده قدرت ملی که بیشترین تأثیرگذاری را دارند به ترتیب عبارتند از: رابطه و سطح همبستگی ملت و حکومت، رضایت عمومی، امید اجتماعی، مشارکت عمومی و توسعه سیاسی.

(۲) مؤلفه‌های سازنده قدرت ملی که بیشترین تأثر و تأثیرپذیری را دارند به ترتیب عبارتند از: وجهه بین‌المللی، اعتماد سیاسی، ثبات سیاسی، اعتماد به نفس و عزت‌مندی ملی و رضایت عمومی.

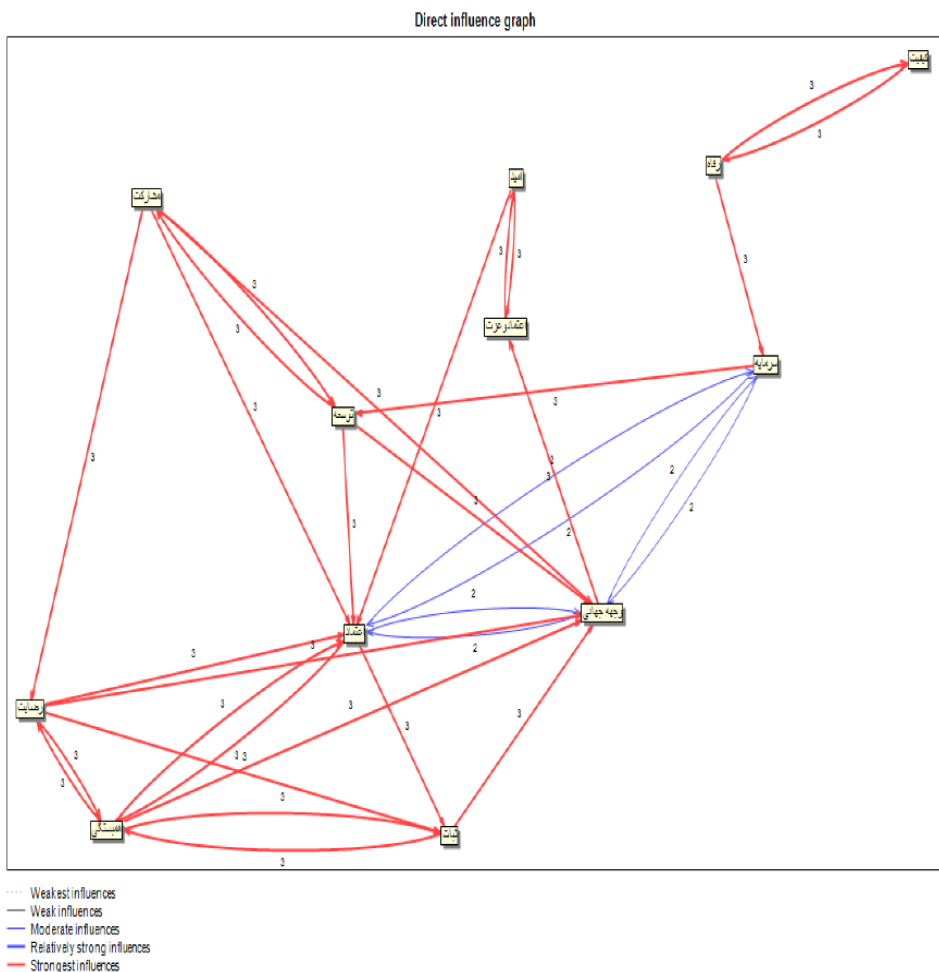
یافته‌های حاصل از تحلیل ساختاری با استفاده از نرم‌افزار Micmac

پس از تحلیل اولیه بر روی یافته‌های حاصل از جلسات گفتگوهای متمرکز، نتایج آن به نرم‌افزار Micmac داده شد که در ادامه گزارش این یافته‌ها ارائه می‌گردد. فهرست مؤلفه‌هایی که عبارت اختصاری آن در پراکنش آمده به شرح زیر است: ثبات سیاسی (ثبات)، همبستگی ملت و حکومت (همبستگی)، رفاه اجتماعی (رفاه)، رضایت عمومی (رضایت)، توسعه سیاسی (توسعه)، امید اجتماعی (امید)، مشارکت عمومی (مشارکت)، اعتماد به نفس و عزت‌مندی ملی (اعتماد و عزت)، کیفیت زندگی (کیفیت)، وجهه بین‌المللی (وجهه جهانی)، اعتماد سیاسی (اعتماد)، سرمایه انسانی (سرمایه)

نمودار اثرهای مستقیم

اما مؤلفه‌ها چه نسبتی با یکدیگر برقرار می‌کنند؟ کدام مؤلفه بیشتر تحت تأثیر کدام یک از مؤلفه‌های دیگر است؟ برای پاسخ به این سوال‌ها، نمودار اثرهای مستقیم پاسخ خوبی ارایه می‌کند. بر اساس این نمودارها، مؤلفه‌های سرمایه انسانی، مشارکت عمومی، توسعه سیاسی، رضایت عمومی، همبستگی دولت و ملت و ثبات سیاسی، مهم‌ترین مؤلفه‌هایی هستند که به تقویت وجهه بین‌المللی جمهوری اسلامی منجر می‌گردند. اعتماد به نفس و عزت‌مندی ملی از امید اجتماعی نیز اثر می‌گیرد و به طور مقابل بر آن نیز اثر می‌گذارد.

همچنین دو مؤلفه ثبات سیاسی و رضایت عمومی نیز به همبستگی دولت و حکومت کمک می‌کنند و از آن اثر می‌گیرند. اعتماد سیاسی و همبستگی دولت و ملت نیز رابطه متقابل یا یکدیگر دارند. جزئیات کامل این روابط را در نمودار زیر می‌توان دید.

شکل ۱- نمودار اثرهای مستقیم

اما فراتر از این اثرهای مستقیم، که به نوعی از جدولی که در بالاتر ارائه شد نیز قابل استخراج بود، آیا این مؤلفه‌ها بر یکدیگر اثرهای غیر مستقیم نیز دارند؟ به طور طبیعی، اگر مؤلفه «الف» بر مؤلفه «ب» اثر داشته باشد و مؤلفه «ب» نیز بر مؤلفه «ج» اثرگذار باشد،

می توان نتیجه گرفت که مؤلفه «الف» بر مؤلفه «ج» اثر غیر مستقیم دارد. برای محاسبه این اثرهای غیر مستقیم، نرم افزار Micmac کار را تسهیل کرده و اطلاعات مناسبی را بر اساس یافته‌های حاصل از بحث گروهی متمرکز، ارائه می دهد که نتایج آن در ادامه ارائه می شود.

نمودار اثرهای غیر مستقیم

نمودارگیری انجام شده نشان می دهد که کدام مؤلفه‌ها در قیاس با هم، در مجموع بیشترین اثرهای مستقیم و غیر مستقیم بر یکدیگر داشته‌اند. به این ترتیب نتایج زیر قابل استخراج می باشند:

۱. مؤلفه‌های همبستگی ملت و حکومت، مشارکت عمومی و رضایت عمومی بیشترین اثر مستقیم یا غیر مستقیم را همزمان بر وجهه بین‌المللی جمهوری اسلامی و همچنین اعتماد سیاسی می گذارند.

۲. امید اجتماعی، کیفیت زندگی، توسعه سیاسی و اعتماد به نفس و عزت‌مندی ملی نیز تا حدودی اثرگذاری زیادی بر وجهه بین‌المللی جمهوری اسلامی دارند.

۳. ثبات سیاسی، کیفیت زندگی، و توسعه سیاسی نیز تا حدودی اثرگذاری زیادی بر اعتماد سیاسی ایرانیان دارند.

اگر لازم باشد در سطح وسیع‌تری این آثار سنجیده شوند نیز نمودار شکل ۲ به خوبی گویای اطلاعات جزئی‌تر در خصوص اثرهای غیر مستقیم هر یک از مؤلفه‌ها بر دیگر مؤلفه‌ها در قیاس با یکدیگر می باشد.

از این نمودار، نتایج زیر قابل استنباط است:

۱. مؤلفه‌های رفاه اجتماعی، توسعه سیاسی، کیفیت زندگی و مشارکت عمومی کمتر تحت تأثیر سایر مؤلفه‌ها قرار گرفته‌اند و آثارشان بر سایر مؤلفه‌ها نیز به طور نسبی قدرتمند بوده است.

۲. توسعه سیاسی، رضایت عمومی، همبستگی ملت و حکومت و مشارکت عمومی تا حدودی اثر زیادی بر مؤلفه اعتماد به نفس و عزت مندی ملی دارند. همچنین اعتماد به نفس و عزت مندی ملی نیز به تقویت اعتماد سیاسی و وجهه بین‌المللی منجر می‌شود. مشابه همین امر در خصوص مؤلفه ثبات سیاسی برقرار است. یعنی آن که ثبات سیاسی به اعتماد سیاسی بیشتر و وجهه بین‌المللی بهتر منجر می‌شود و در عین حال این مؤلفه تحت تأثیر توسعه سیاسی، رضایت عمومی، همبستگی ملت و حکومتی و مشارکت اجتماعی نیز قرار دارد.

۳. امید اجتماعی نیز تحت تأثیر نسبی مؤلفه‌های همبستگی ملت و حکومت، مشارکت عمومی و رضایت عمومی است و بر وجهه بین‌المللی و اعتماد سیاسی نیز اثر می‌گذارد.

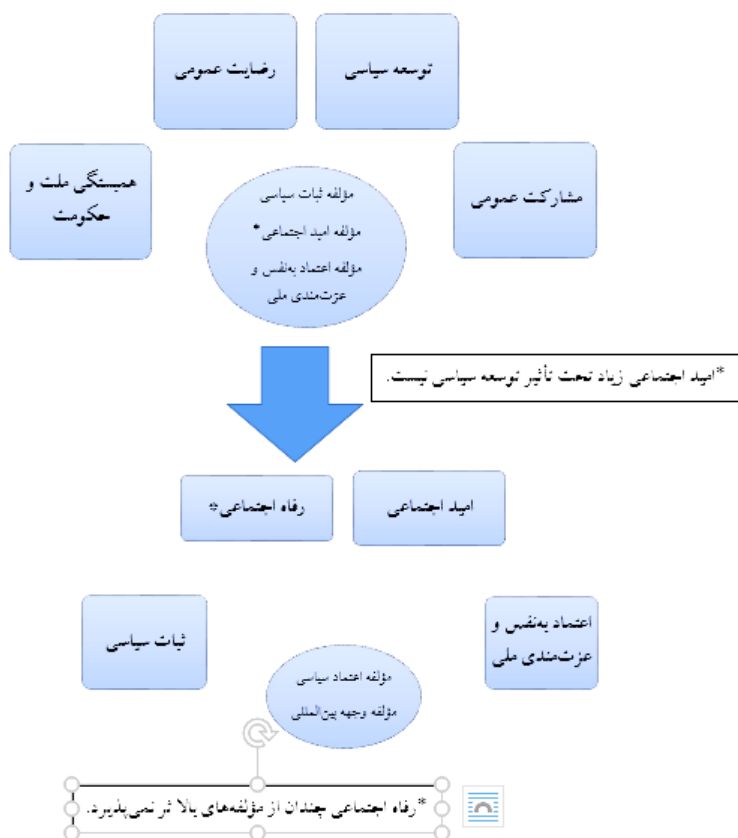
۴. همبستگی ملت و حکومت، به عنوان یکی از مؤلفه‌ها تأثیرگذار بر سایر مؤلفه‌ها، خودش از دو مؤلفه مشارکت عمومی و رضایت عمومی تأثیر نسبی می‌گیرد.

۵. مؤلفه سرمایه انسانی به دلیل آن که به طور غیر مستقیم اثرگذاری و اثرپذیری متوسطی دارد و چندان بر سایر مؤلفه‌ها اثر نمی‌گذارد و از آن‌ها اثر نمی‌پذیرد، در این نمودار نیامده است چرا که این نمودار فقط آثار قوی و تا حدودی قوی را نمایش می‌دهد. هرچند همان گونه که پیش از این بیان شد، سرمایه انسانی بر وجهه بین‌المللی جمهوری اسلامی اثر مستقیم دارد.

۴. نتیجه گیری

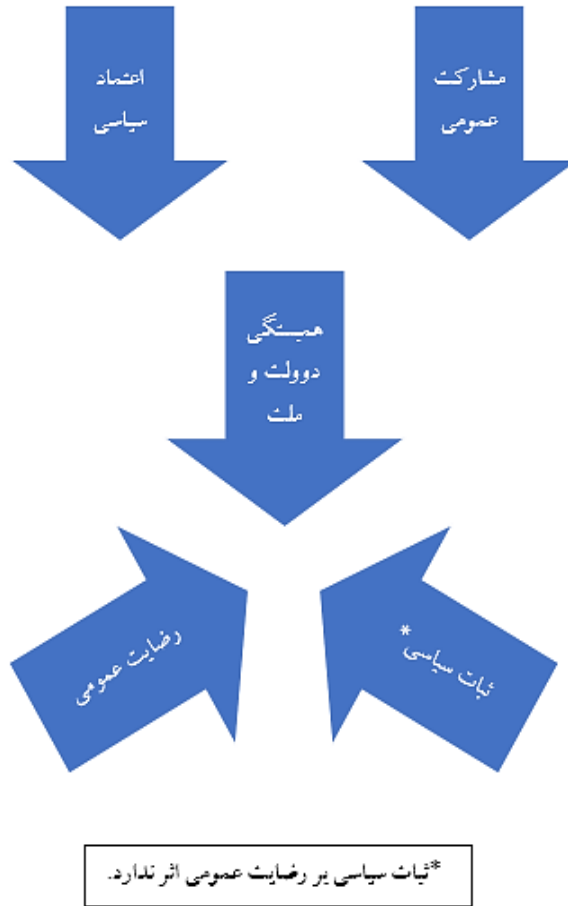
پاسخ به سوال اصلی پژوهش: تهدیدهای آمریکا بر ابعاد اجتماعی - سیاسی قدرت ملی جمهوری اسلامی ایران چگونه اثر می‌گذارد؟

از میان ۷۷ مؤلفه بررسی شده، تهدیدهای آمریکا بر ۱۲ مؤلفه ثبات سیاسی، همبستگی ملت و حکومت، رفاه اجتماعی، رضایت عمومی، توسعه سیاسی، امید اجتماعی، مشارکت عمومی، اعتماد به نفس و عزت‌مندی ملی، کیفیت زندگی، وجهه بین‌المللی، اعتماد سیاسی و سرمایه انسانی بیشترین اثرگذاری را داشته است. در میان این مؤلفه‌ها نیز چهار مؤلفه ثبات سیاسی، همبستگی ملت و حکومت، رفاه اجتماعی و رضایت عمومی بیش از سایر مؤلفه‌ها می‌تواند تحت تأثیر تهدیدهای آمریکا قرار می‌گیرند. رابطه این مؤلفه‌ها که نیازمند مراقبت بیشتر هستند با سایر مؤلفه‌های دیگر در نمودار ۴ آمده است:

شکل ۴- نمودار معرفی تأثیر مولفه‌ها بر یکدیگر

از سوی دیگر، بر اساس یافته‌های ارائه شده در خصوص ۴ مؤلفه اجتماعی-سیاسی که بیشتر تحت تأثیر تهدیدهای ایالات متحده است، نمودار شماره ۶ حاصل می‌شود:

شکل ۶- نمودار یافته‌های ارائه شده در خصوص ۴ مؤلفه اجتماعی-سیاسی

بر اساس این شکل، همبستگی دولت و ملت از مشارکت عمومی، ثبات سیاسی و رضایت عمومی اثر می‌پذیرد و همچنین بر ثبات سیاسی و رضایت عمومی اثر می‌گذارد. نکته مهم در میان این مؤلفه‌ها که بیش از همه تحت تأثیر تهدیدهای ایالات متحده هستند آن است که، رفاه عمومی کمترین اثرپذیری را از سایر مؤلفه‌ها دارد. بنابراین در یک

جمع‌بندی کلی به دست‌آمده از نرم‌افزار میک‌مک، می‌بایستی گفت که اگر بنا باشد تا از مؤلفه‌هایی که بیشترین اثرپذیری را از تهدیدهای آمریکا دارند، محافظت شود، باید ضمن محافظت از این ۴ مؤلفه (ثبات سیاسی، همبستگی ملت و حکومت، رفاه اجتماعی و رضایت عمومی) از مؤلفه‌هایی که بر آنها نیز تأثیر می‌گذارند نیز باید محافظت شود. این مؤلفه‌ها عبارتند از مشارکت عمومی (اثرگذار بر همبستگی ملت و حکومت و ثبات سیاسی)، اعتماد سیاسی (اثرگذار بر همبستگی ملت و حکومت) و توسعه سیاسی (اثرگذار بر ثبات سیاسی) هستند. در میان همه این مؤلفه‌ها نیز دو مؤلفه همبستگی دولت و ملت و رضایت عمومی، محوریت بیشتری از سایر مؤلفه‌ها دارند.

پیشنهادها

با توجه به آنچه جمع‌بندی شد، برای محافظت از هر یک از ۷ مؤلفه مورد اشاره، راهبردهای زیر پیشنهاد می‌گردد.

۱. توقف موازی‌کاری در سیاست‌گذاری اجتماعی و ایجاد تمرکز در سیاست‌گذاری اجتماعی به منظور اتخاذ یک سیاست یکپارچه اجتماعی برای توزیع عادلانه منابع و درک بهتر نیازهای شهروندان جهت خنثی‌سازی تهدیدهای آمریکا.

۲. توجه به خروج نخبگان کشور و تلاش برای حفظ سرمایه‌های انسانی که پیوند میان دولت و ملت را تقویت می‌کند.

۳. تقویت توان رسانه‌ای کشور در مواجهه با اقدامات تخریبی آمریکا در فضای رسانه‌ای؛ به همین جهت ضرورت دارد تا سازوکارهای مقابله با فیک‌نیوز و اخبار جعلی که توسط آمریکا مدیریت می‌شود، به بهترین گونه طراحی گردد.

۴. آموزش سواد رسانه‌ای به عموم مردم در همه سطوح؛ از جمله مدارس و دانشگاه‌ها.

۵. تقویت توانایی استخراجی در سیستم: سوء مدیریت به ویژه در بخش اقتصادی در جامعه به علت عدم تخصص و تعهد عامل بی‌ثباتی است. عدم رعایت مرزهای تخصصی دانش و متعهد نبودن صاحبان دانش موجب اختلاف و تفرقه و سرانجام بحران کارآمدی نظام

سیاسی، علمی، اجتماعی و سپس بحران مقبولیت و مشروعیت را در عرصه منازعات اجتماعی در پی خواهد داشت.

۶. رفاه اجتماعی در میان سایر مؤلفه‌های مورد بحث که بیشترین اثرپذیری را از تهدیدهای آمریکا دارند، بیش از همه به اقتصاد گره خورده است. در نسبت با تهدیدهای آمریکا، تحریم‌های این کشور بیشترین اثر را بر شاخص‌های رفاه اجتماعی در ایران، از جمله سطح در آمد سرانه، بر خورداری از مسکن، توسعه انسانی و ... گذاشته است. بنابراین راه حل حفاظت از رفاه ایرانیان، کاهش تأثیر تحریم‌ها بر رفاه ایرانیان چه از طریق ایجاد توافقی پایدار جهت رفع تحریم‌ها و چه از طریق خنثی‌سازی تحریم‌ها می‌باشد.

۷. تسهیل انواع مشارکت در نهادهای اجتماعی از جانب حاکمیت و دعوت مردم به مشارکت در این نهادها در همه سطوح؛ به همین منظور ضمن پذیرش تکثر و تفاوت‌هایی که در عموم مردم وجود دارد، می‌بایستی نهادهای متناسب با هر گروه وجود داشته باشد و ایجاد گردند.

۸. توجه به اهمیت توسعه سیاسی مناسب تر در سیاستگذاری‌ها به عنوان یک عامل مهم در تقویت ثبات سیاسی در کشور.

فهرست منابع

الف. منابع فارسی

۱. افتخاری، اصغر (۱۳۸۵) کالبد شکافی تهدید، تهران: نشر دانشگاه امام حسین (ع)، دانشکده و پژوهشکده فرماندهی و ستاد و علوم دفاعی، مرکز مطالعات دفاعی و امنیت ملی.
۲. افتخاری، اصغر (۱۳۸۷)، دو چهره قدرت نرم، همایش بسیج و قدرت نرم، جلد اول، چاپ اول، تهران: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.
۳. الیاسی، حسین (۱۳۸۸)، مقدمه‌ای بر ماهیت، ابعاد و مبانی تهدیدهای نرم، چاپ اول، تهران: ساقی.
۴. تریف، تری و دیگران (۱۳۸۱)، «رویکرد پست پوزیتیویستی»، مراحل بنیادین اندیشه در مطالعات امنیتی ملی، گردآوری و ترجمه اصغر افتخاری، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی
۵. جمعی از نویسندگان، (۱۳۹۰)، برآورد و تحلیل روند تهدید، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
۶. حافظ نیا، محمدرضا و دیگران (۱۳۷۸)، مباحث نظری درباره قدرت ملی، تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
۷. خلیلی، رضا و مرادیان، محسن. (۱۳۹۷)، قدرت ملی: چارچوبی نوین برای سنجش و تحلیل، تهران: نشر پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۸. دوئرتی، جیمز و فالترگراف، رابرت (۱۳۹۶)، نظریه‌های متعارض در روابط بین‌الملل، ترجمه علیرضا طیب و وحید بزرگی، چاپ دوم، تهران: انتشارات قومس. چاپ هشتم.
۹. رستمی، محسن (۱۴۰۰)، «سناریوهای محتمل متأثر از شبکه‌های اجتماعی مانع در همبستگی قومی دهه آینده جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه علمی امنیت ملی
۱۰. رضایی اسکندری، داود (۱۳۸۴)، «تحول مفهوم دولت در نظریه‌های روابط بین‌الملل»، فصلنامه مطالعات راهبردی،
۱۱. روشندل، جلیل (۱۳۹۴)، امنیت ملی و نظام بین‌الملل، تهران: نشر سمت. چاپ دهم.
۱۲. قوام، سیدعبدالعلی و زرگر، افشین (۱۳۸۷)، «فهم دولت - ملت در نظریه‌های روابط بین‌الملل»، دانشنامه حقوق و سیاست،
۱۳. مطهری، مرتضی (۱۳۸۵)، جهان‌بینی توحیدی، چاپ بیست و ششم، تهران: انتشارات صدرا.
۱۴. نصری، قدیر (۱۳۸۳)، «روش‌شناسی مکتب رئالیسم»، روش و نظریه در امنیت پژوهی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی
۱۵. هادیان، ناصر (۱۳۸۲)، «سازه‌انگاری: از روابط بین‌الملل تا سیاست خارجی»، فصلنامه سیاست خارجی،

ب. منابع انگلیسی

۱. Walker, Christopher and Ludwig, Jessica (2017), The Meaning of Sharp Power: How Authoritarian States Project Influence. Available at: <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2017-11-16/meaning-sharp-power>
۲. Wilson, E. (2008). hard power, soft power, smart power. the aNNals of the american academy of Political and social science, v. 616. Retrieved, 25(2019), 110124

